

СВЕТИ ПАТРИК - МИТ И СТВАРНОСТ

Сажетак: Услед недостатка стручне литературе на нашем језику, намера овога текста је да у основним цртама покуша да расветли неке аспекте раног хришћанства у Ирској, које се током V и VI века развило на јединствен начин. Разлике које су у почетку постојале између римске и ирске цркве, настале су као последица великог утицаја келтске, паганске традиције и митологије. Проткана овим елементима, „келтска црква” је развила јединствени пантеон светаца међу којима се свакако највише истиче њен први апостол, свети Патрик, чији је живот и утицај посебно анализиран у овоме раду.

Кључне речи: Ирска, Келти, пагани, друиди, митологија, хагиографија, свети Патрик.

У нашем културном и интелектуалном животу се све чешће помиње Ирска, њене особености и специфичности, али када би неко пожелео подробније да се позабави овом тематиком, суочио би се са чињеницом да на нашем језику не постоји нека озбиљнија, свеобухватна научна литература. Ова неправедна запостављеност још више добија на значају ако се узме у обзир да у Европи није лако пронаћи земљу као што је Ирска. Овакву тврдњу о јединствености Ирске није тешко доказати ако се подробно истраже све особености развоја њене културе, политичке историје, митологије, и нарочито хришћанске религије, која је у самом почетку свог развоја попримила особености локалне, келтске традиције.

У доба раног средњег века, док се западна Европа повијала под притиском варварских племена са истока а достигнућа римске цивилизације полако тонула у заборав, Ирска је с правом понела епитет *Insula sanctorum et doctorum*, „острво светаца и учењака”. Захваљујући свом изолованом географском положају у односу на континент, али и бројним ученим људима који су бежећи од варвара сигурно уточиште налазили у ирским манастирима, ово острво је постало најсветлија тачка европске цивилизације, које је и Европи имала шта да понуди када за то дође време. Али тешко да би се било шта од овога догодило да у самој Ирској није дошло до јединственог споја келтске традиције и хришћанске културе, које су се већ до краја осмог века стопили у један јединствен поглед на свет. У таквом окружењу појавио се и први ирски апостол, најузвишенији светац те земље, свети Патрик (Patrick). Лик овог светитеља и јеванђелисте подстакао је настанак многих легенди везаних за његов живот и дело, створивши узвишени мит који је непрекидно трајао и остао присутан у животу Ираца.

РАНО ХРИШЋАНСТВО И КЕЛТСКА ТРАДИЦИЈА

Пре него што почнемо да разматрамо међусобни утицај келтске традиције и хришћанства, неопходно је схватити значај Келта, њихово порекло и утицај на европску историју. Данас се под термином Келт обично подразумева група племена која су говорила различите верзије истог језика и била распрострањена широм Европе почевши од шестог века п.н.е. Период у којем су Келти постали културна група још увек је предмет жучне расправе, а одговор на ово питање треба тражити у расправама које се протежу на широком мултидисциплинарном пољу лингвистике, археологије и историје.¹

Келти су дуго доминирали централном и западном Европом, и на врхунцу славе стигли до Италије, Грчке и Мале Азије. Налазишта келтске културе позног гвозденог доба, познатија као Латенска култура, пронађени су и у ирским провинцијама Алстер и Конот, где су највероватније пристигли из Британије током другог века пре н.е. Престоница Алстера остала је убележена као

град Исамион, на мапи Ирске коју је у другом веку нове ере израдио Птоломеј Александријски. Прастановници ирског острва морали су да се покоре напреднијој келтској култури, мада је једна група староседеоца опстала кроз историју под именом Пикти, чије се име углавном повезује са 'обојеним народом' Шкотске. Када су ирски келти почели да нападају римску Британију, Римљани су их називали *Scotti* а Британци *Gviddyl*, по чему су и они себе називали *Gaoidhil*. До времена када је започела писана историја Ирске, у петом веку наше ере, сви староседеоци су већ одавно келтизовани и имали су заједничку културу и заједнички гејлски дијалект.

Келтско друштво је било изразито аграрно, а једна од битнијих карактеристика, која ће и у будућности Ирцима донети много невоља, била је недостатак централне власти. На релативно малом простору основане су десетине краљевина-поседа (*tuatha*), на основу чега је касније и настала територијална подела на грофовије. Оне су се непрекидно исцрпљивале у међусобним борбама, и само су се спорадично у први план истицали велики кланови попут И Нејла (*Ui Neill*) или Улаја (*Ulaid*) из Алстера, колевке гејлске културе у Ирској. Најважнији владари су понекад добијали титулу *Ard-ri* (Врховни краљ), мада то није значило да се њихова власт проширила на читаво острво. После владара, најважнија улога у друштвено-политичком животу Келта припадала је *друидима* и *филидима* (песници, бардови). О значају и улози друида писали су још антички аутори, чија се описи и сазнања о континенталним Келтима у потпуности поклапају са ирским изворима. Друиди су најчешће припадали вишим слојевима друштва и били у сродству са владарима и вођама кланова, због чега су поседовали велику моћ и уживали у одређеним повластицама. Било би крајње нетачно друиде окарактерисати само као "келтско свештенство" и њихову функцију ограничити на поље религије. Осим што су били духовне вође, били су и чувари традиције, војни саветници, филозофи и неизоставни део правног система. Узевши у обзир да у предхришћанској Ирској писменост није била позната², друиди и филиди су били основни носиоци културне меморије и оралне историје. Овде до изражаја долази улога *филида*, који не само да су народ поучавали и забављали својим песмама и приповедањем, већ су били у стању да цитирају родослове

и усмено преносе законе. Отуда потиче и ирска приповедачка традиција која је све до савременог доба у народу чувала од заборава сећање на херојско доба и келтску традицију, а уједно била и инспирација многих националних покрета и догађаја.

Почетак ирске писане историје и њихово преобраћање у хришћанство неизоставно је повезано са Св. Патриком, аутором најранијих докумената за које се са сигурношћу може рећи да су настали у Ирској. Свакако да се преображење келтске религије у хришћанство није догађало изоловано само у Ирској, него је то било део ширег процеса који обухвата све суседне келтске земље, укључујући Британију, Шкотску и Велс. Ирско хришћанство и сам ток његовог развоја се у много чему разликовало од христјанизације у осталим келтским земљама. Узрок те особености лежи углавном у чињеници да Римска Империја никада није била присутна у Ирској, која је такође остала поштеђена најезде Англа и Саса који су након пада Рима, себи крчили пут у јужној Британији. Из тог разлога, келтска традиција је остала неупоредиво израженија и имала је већег утицаја на хришћанство које је, почевши од краја четвртог века, постепено добијало све чвршће тло у Ирској. Још деценијама пре него што је Св. Патрик започео своју мисију, у Ирској је већ било хришћана који су на острво долазили захваљујући добрим трговачким везама са Британијом и Галијом. Неки од њих су били учени људи који су бежећи од варварске најезде настојали да нађу сигурно уточиште, док су други на острво долазили привучени причама о њеном богатству и благостању. Претпоставља се да је у земљи већ било довољно хришћана када је папа Целестин I (*Celestine I*) 431., послао свог изасланика Паладиуса (*Palladius*) и именовао га за првог ирског бискупа. Црква је у самом почетку покушала да се организује према тада већ признатом римском систему, по којем су сваки бискуп и његова црква сами одлучивали у оквиру поједине бискупије, што је било примерено управи у урбаним подручјима, али не и у Ирској у којој тада још нису постојали градови, па чак ни права села. Због тога су први бискупи постепено губили свој утицај, а истовремено су оснивани манастири који су својом организационом структуром много више одговарали ирском друштву, и због тога заузели централно место у верском животу. У овом периоду изолације, када западна морска рута још није била отворена да би повезала Ирску

са Средоземљем, локална црква чак није ни била у могућности да оствари приснији контакт са хришћанским центрима на континенту. На тај начин су створени изврсни услови за развој особеног келтског хришћанства, које је у самој основи вере и црквене организације по много чему одступало од римског модела, и као такво успело да се одржи још вековима. Ове разлике најочљивије су биле у области доктрине, црквене управе, облику тонзуре, степену аскетизма, па чак и начина одређивања датума ускрса. Ирско свештенство је било одговорно световној јурисдикцији, подлегало је плаћању пореза и такси, а дубоко укоревљено осећање властите вредности стварало је отпор према црквеним властима из Рима, истовремено истичући Христа као јединог и врховног ауторитета.

Велика већина ових разлика и ставова имала је корене у предхришћанском, келтском систему организације, традиције и митологије која је своје дубоко усађене образце успешно пренела и у нову религију. Један од битних разлога за опстанак паганске традиције произилази из урођене келтске чежње за знањем и поштовањем прошлости. Већ раније поменути *филиди* имали су добро организовану хијерархију, а са појавом писмености у Ирској, у својим рукама имали су још једно моћно средство помоћу којег су могли да од заборава сачувају митске саге и романсе, историјску нарацију, обичаје, песме, и надасве популарне сатире. Одатле проистиче и објашњење зашто монаси нису записивали и чували само сакралне текстове већ и читаве низове секуларних текстова, које такође можемо наћи и ван зидина манастира. Монашко образовање није било резервисано само за оне који су ступили у цркву, већ и за лаике који су били жедни знања. Вероватно нигде у Европи тог доба није постојала организованија група писмених људи са толико израженом жељом за очувањем своје традиције. Међутим, ни овај утицај није текао само у једном смеру. Спој латинске и паганске културе најјасније се читује у уметности. У хришћанској уметности раног средњег века несумњиво је изражен келтски утицај, богатство мотива и боја, зооморфних облика и арабески, који су најбоље приказани на илуминацијама рукописа. Један од најбољих примера такве уметности је Књига из Келса (*The Book of Kells*), а видевши једну такву књигу у Килдеру, Норман из Велса Џералд (*Gerald*) је описује следећим речима:

„Ту се може видети лик божији чудесно нацртан, и мистичне представе јеванђелиста, час са шест, час са четири, а час са два крила. Ту се види и орао, а тамо теле. Овде лик човека, а онде лава. И ту је још безброј других цртежа. Ако их погледате немарно и површно, не изблиза, можда вам се учини да су обичне маза-рије, а не пажљиво урађене композиције. Нећете видети ништа лепо, тамо где је лепо све. Али ако се потрудите да погледате врло пажљиво, и својим очима покушате да продрете у тајну израде, приметите тако маштовите ствари, тако танане и префињене, блиске и повезане, испреплетане и спојене, и још увек тако свезжих боја, и без оклевања ће те рећи како све то мора бити дело не човека већ анђела.” (*Moody & Martin, 1967:88*)

Још једна од незаобилазних карактеристика овога периода раног ирског хришћанства, а која произилази из основа келтске духовности, јесте урођена чежња за истраживањем непознатог, захваљујући чему су и били у могућности да у једном историјском периоду доминирају већим делом западне Европе. На основу ове номадске природе Келта, заснован је и концепт *белог мучеништва*, који је био веома распрострањен међу монасима у Ирској. Одричући се свих материјалних добара и породице, монаси су се повлачили у дивљину или одлазили у далеке земље да проповедају веру и оснивају нове манастире. Тако је путовање светог Брендана (*Brendan*) постало чувено широм читаве средњовековне Европе, док је свети Колумбус (*Columcile*) основао манастире Ликсеј у Бургундији и Бобио у северној Италији. Поред тога, ирски монаси су у новооснованим заједницама и манастирима формирали значајне библиотеке, помагали писаре и ширили специфични стил писања, што је до периода каролиншке ренесансе представљало сјајан контраст опште туробне слике у којој се налазила европска култура.

Један од очљивијих примера континуитета паганске традиције било је потпуно одсуство цркве из политичког живота. То произилази из компактности и величине малих краљевина-поседа, који су захтевали малу, или готово никакву администрацију. Потреба за обављањем административних послова на дворовима великих владара у западној Европи изискивала је потребу за образованим људима, односно свештенством, које је на тај начин мо-

гло да се укључи и у политички живот. Како су се и по том питању ирски владари ослањали на помоћ високо ранжираних *филида*, за свештенство ту није било никаквог места. Зато су многи предхришћански обичаји и закони опстали и настали да се спроводе у потпуној хармонији са модификованим црквеним законима. У то доба црква се још није довољно учврстила, и не само да није била у могућности да у већој мери утиче на основе келтско друштво, већ се и сама налазила у процесу интеграције са паганским окружењем и обичајима.

Ипак, можда најочигледнији примери келтске паганске традиције која је своје место пронашла и у хришћанству, налазе се у хагиографијама раних ирских светаца. Ове житије светаца обилују митским карактеристикама старих херојских сага, и као такве, уско су повезане са легендама и фолклором народа. Примајући нову веру, народно предање је своје митске хероје заменило за хришћанске свеце, и њихове житије проткало чудима која су им била већ добро знана. И мада се Ирска већ налазила на путу хришћанства, које је из века у век све више јачало и усклађивало са римском доктрином, високи степен мистицизма и магијских моћи светаца био је ближи старим паганским схватањима и сујеверјима, него хришћанским врлинама и вредностима. То нипошто не значи да је у народу постојао неки особито изражени отпор према новој религији, већ само да су стара традиционална схватања спонтано уобличила животе светаца на исти начин на који су традиционални световни обичаји и закони модификовали цркву и прихватили је на свој начин.

Први ирски свеци су са успехом истиснули друиде, за које више није било места у новом религијском поретку. Из тога природно произилази да су сада они и њихова вера, постали једини наследници митских хероја и друида у народном предању и имагинацији. Ранији циклуси ирских митова, нарочито они о алстерским херојима, сада су своје место уступили св. Патрику и св. Брендану. Чак су у неким случајевима и места одигравања важних догађаја остала у потпуности иста, као на пример брдо Тара (Тага) на којем су се борили древни келтски краљеви, али и где су св. Патрик и његова вера извојевали одлучујућу борбу против паганизма. Понекад је просто запањујуће колико се ранохришћанске

vitae sanctorum у потпуности заснивају на традиционалним митовима и легендама. У неким случајевима су готово читави одељци у целости пренети у житије светаца, тако да су свеци не само наследили функцију и положај друида, већ и њихов „магични потенцијал”. Зато у њиховим животописима и делима основну карактеристику не представљају светачке врлине и оданост вери, него способност да остварују невиђена чуда. Паганска склоност мистицизму и натприродном обдарила је свеце чудотворним моћима које они обилато користе у борби против непријатеља вере, што је само још једна од врлина коју су поседовали њихови претходници, друиди. Тако на пример када се св. Патрик први пут сусрео са друидима на Тари, један од њих је увредио свеца и његову веру. Патриков одговор је био у потпуности у маниру паганске враџбине: „...може ли овај безбожник који хули Твоје име нестати одавде и умрети моментално” (Hood, 1978:20). Неверника је истовремено подигао небески ветар и смрвио о стену. Један други светац је такође показао излив беса који се донекле коси са хришћанским идеалима и представама о свецима. Након што је укорењен и исмејан, дружину која је то урадила и безбрижно отпловила својим бродом, изненада је задесила олуја коју је призвао Св. Колумба, тако да су сви помрли у бродолому који је уследио.

Такође, једна од битнијих моћи које свеци поседују, а што је уједно и један од најочигледнијих доказа њиховог паганског наслеђа, јесте моћ да контролишу природне елементе. Она директно произилази из урођене келтске наклоности и поштовања према њиховом природном окружењу, свим природним елементима, животињама, па чак и временским приликама. Ово је директан резултат веровања у пагански култ мајке земље и трансценденталног схватања живота у опште. Респективни однос према природи и његова трансформација у хришћанство лако је уочљива на примеру келтског календара и свечаности посвећеним паганским божанствима. Наиме, пошто је келтско друштво у основи било аграрно, година је била подељена на четири сезоне које су пратиле циклусе обраде земље, али и четири соларна циклуса, солстика и еквinoxа. Један од најважнијих дана у календару био је 1. фебруар, такозвани Имболк, дан када се славила паганска богиња Брида (Brighde). У богатој келтској митологији Брида је била једна од врховних божанстава, богиња светлости и плодности, пер-

сонификација мајке земље. Исти тај дан 1. фебруар, након што је Ирска прихватила хришћанство, посвећен је једном од најважнијих светаца, светој Бригиди (Brigid) из Килдера. Начин на који се и данас слави дан посвећен великој хришћанској светици, народни обичаји у вези са плодношћу људи и животиња, јасно указују на паганско порекло св. Бригид. Процесија која тог дана води до светог извора недалеко од манастира у Килдеру, баш као и чињеница да се и даље поштује свето дрвеће, одређени планински врхови или брда која носе њено име, говоре у прилог томе да се о природи, готово истоимене, паганске богиње и хришћанске светице не може расправљати одвојено. Сасвим је очигледно да је у овом случају настављено обожавање митске богиње, која је у име хришћанства, добила ново име али ипак задржала своју праву природу. Због тога и не трба да чуди што су ирски свеци, поред својих хришћанских особина, наследили и одређене особине и способности које су биле специфичне за келтске богове, митске хероје и друиде. Отуда су они у могућности да призивају олује и ветрове, управљају морем и током река, контролишу понашање животиња.

Из претходно наведених чињеница и примера, може се бар донекле створити општа слика о ранохришћанској цркви у Ирској. Она је и даље остала проткана паганском традицијом, али након што је постало очигледно да паганизам више не представља претњу, неки његови елементи не само да су опстали, већ су и послужили да обогате хришћанску литературу и хагиографију. Древне саге, романсе и митови наставили су да живе у делима светаца и њиховим животима који нису нужно исписани на основу канона хришћанске хагиографије, већ су били и саставни део локалног народног стваралаштва. Међу њима се свакако највише истиче најузвишенији лик гејлског хришћанског пантеона, свети Патрик. Оскудне историјске чињенице, легенде и предања везана за његову апостолску мисију, створила су мит који и данас заузима посебно место у души свакога Ирца.

СВЕТИ ПАТРИК

Ирска историја, у правом смислу те речи, почиње од светог Патрика, аутора најранијих ликалних докумената писаних на грубим и веома лошем латинском, који се веома разликовао од класичне верзије овог језика. Међутим, и поред ових недостатака, његова два дела, *Исповести* (Confession) и *Епистол* (Epistola ad Coroticum), представљају једини савремени опис преобраћања Ирске у хришћанство. Мада нам сам Патрик у *Исповестима* каже доста о свом пореклу, детињству, образовању и мисионарском раду, ипак су због недостатка поузданих информација, задатак да пронађу податке о светитељевом животу, на себе преузели средњовековни биографи и научници модерног доба. Отуда и постоји читав низ опречних тумачења и животописа који само још додатно продубљују мистерију везану за његов живот и преплићу легенду са правим историјским подацима.

Сасвим је извесно да је Патрик био британски Келт³, и да је умро у ирском граду Даунпатрику 17. марта, који се уједно и слави као национални дан св. Патрика. Предпоставља се да је рођен око 387. а тачна година његове смрти и даље је предмет расправе, и углавном се налази у распону од 461. до 493⁴. По рођењу је добио име Мевин (Maewyn) или Сукат (Succat), а верује се да му је тек папа Целестин дао име Патрик (*pater civium* – отац народа), када га је послао на мисионарски рад у Ирску. Патриков отац је био локални свештеник, захваљујући чему је стекао нека основна знања из латинског језика још у раној младости, док је мајка Кончеса (Conchessa), била једна од сестара великог галског патрона, светог Мартина (St. Martin) из Тура. Сам Патрик је у младости према Богу био равнодушан и за живота није стекао неко велико образовање, и то углавном због тога што му се у доби од око шеснаест година десило нешто што је у потпуности променило његов живот. Заједно са неколицином других момака, отела га је банда ирских разбојника и у данашњој грофовији Антрим продала као роба локалном друиду и вођи клана Милчу (Milchu). Код њега је остао читавих шест година чувајући овце, учећи локални језик и друидске обичаје, и надамне, учвршћујући своју веру у Бога. У својим делима Патрик описује како му је, заједно са страхом и болом због раздвајања од породице, непрекидним молитвама

расла вера, али и жеља да побегне. Када је за то коначно куцнуо час, Патрик нам о свом избављењу пише у *Исповестима*:

„Једне ноћи чух у сну глас (анђела) који ми говорише: Добро си учинио што си постио, ускоро ћеш се вратити у своју земљу. И недуго по томе до мене допреше речи: Ево, твој је брод спреман. То не беше близу, напротив, могло је до тамо бити двеста хиљада корака далеко, никада тамо нисам био и ама баш никога тамо нисам познавао. Мало по том одлучих се на бег, напустих човека са којим сам провео шест година, корачао сам напред Божијом снагом, која ме је на том путу водила ка добру и ничега нисам морао да се бојим док не дођох до тог брода.” (Тони Ливерсаж, 2005: 121)

Након неколико дана обрели су се у земљи за коју се не може са сигурношћу рећи да ли је то била Галија или Велс, али већ тада Патрик, који се још раније определио да живот посвети Богу, показује снагу своје вере. Он приповеда даље:

„...а потом смо пуних двадесет осам дана пешачили ненастањеном земљом; хране им је понестало, глад их је морила и једног дана капетан ми рече: И шта сада хришћанине? Кажеш да је твој Бог велики и свемоћан, па зашто онда не би могао да га молиш за нас, јер умиремо од глади и шансе да икада више видимо људско биће ваистину су мале. И ја им одговорим с убеђењем: Обратите се у поверењу и свим својим срцем Господину Богу мојему, јер за њега ништа није немогуће, да вам пошаље хране на вашем путу да се наситите јер он је свугде у изобилју има. И шта се десило Божјом помоћу; крдо свиња појавило се на путу пред нама, и они многе заклаше и остадоше два дана на том месту да се окрепе и ојачају наситени свињским месом.” (Тони Ливерсаж, 2005:122)

Након овога путовања Патрик се убрзо састао са својом породицом, али не задуго, јер се после кратког периода обрео у манастиру Светога Мартина у Туру. Пошто је у сну чуо „глас Ираца” који су га дозивали и у исти глас викали: „Молимо те свети момче, дођи и поново буди са нама” (Џејмс Карти, 1955:37), није могао да се оглуши о овај вапај и његов животни пут био је коначно зацртан. Патрик нам не каже тачно где је стекао своје верско образовање али, по свему судећи то се десило у Галији пошто

је у старости писао да поново жели да посети „свеце господње”, што се може тумачити и као места на којима је учио. Постоји могућности да је боравио на острву Леран надомак данашње Француске, до којег је са истока већ доспео примитиван облик монаштва, док је по једној биографији из седмог века, Патрик био ученик светог Германа (St. Germain) бискупа из Огзера. Традиција каже да се под његовим надзором и замонашио, те да се заједно са својим патроном, по налогу папе, у Британији борио за сузбијање пелагијанске јереси. Св. Герман је такође заслужан за Патрикову аудијенцију у Риму, на којој му је папа Целестина I поверио мисију у Ирску, свега неколико дана пре своје смрти 432. Претходно је папа већ именовао Паладијуса за бискупа Ирске, али како овај није имао претераног успеха у покрштавању разуданих Ираца, слање још једне особе која је била добро упозната са животом и обичајима локалног становништва имала је великог смисла. На свом повратку из Рима, Патрик је чувши вест о изненадној Паладијусовој смрти, отишао до оближњег Турина, где је из руку великог бискупа св. Максима (St. Maximus) примио епископално посвећење.

Следећи зов који је чуо у сну, Патрик се са малом групом свештеника искрцао на источној обали грофовије Виклоу, највероватније крајем 432. или почетком 433. Према *Исповестима*, мисија у коју су пошли није била ни мало безбедна, јер су се на самом почетку морали сусрести са непријатељством локалних владара и друида. Недавши се обесхрабрени почетним неуспехом Патрик је наставио пут ка северозападу острва у потрази за ирским краљевима који се нису опирали хришћанству. Убрзо потом, будући светац је почео да ствара прва чуда. Када је краљ Дичу (Dichu) из Алстера потегла мач на Патрика, рука му се укочила у ваздуху и остала у том положају све док није признао покорност, и запањен свечевим моћима, прихватио нову веру. Такође је Патрику поклатио пастирску колибу, у којој је основана прва црква, прва од многих које је током тридесетогодишње мисије основао на тлу Ирске. Након што је на овом месту саграђена нова црква и манастир, светилиште је наставило да постоји до данашњих дана под именом Саул, што је уједно и келтска реч за јасле.

Патрик је од Дичуа такође чуо да се ирски краљеви и друиди спремају да присуствују свечаности на светом брду Тара. Како је свој долазак најавио и врховни краљ Леогар (Leoghaire), била је то прилика која се није смела пропустити; желео је да се представи скупштини владара и да пред свима покаже снагу своје вере, јер ако успе да преобрати најистакнутије личности острва њихов пример би следили и многи други. Путујући према Тари, Патрик је у тајности покрштавао људе, а вест о њему и моћима које је поседовао, путовала је брже од мале групе верника коју је окупио око себе. На Ускршње вече 433., Патрик је стигао на мало брдо које се налазило тачно насупрот Таре, и на његовом врху запалио ускршње кресове. Дошао је баш у тренутку када су врховни краљ и друиди прослављали почетак једног паганског празника, приликом чега су палили обредну ватру, док остали поданици, под претњом смрти, нису смели да пале своје ватре пре краља. Видевши шта су хришћани учинили, љутити друиди су упозорили краља:

„Ако се ватра не угаси пре наредног јутра, више се никада неће угасити” (Ерберто Петоја, 2005:216).

Гледајући пламен на другом крају долине, краљ је наредио да се ватра угаси а виновник убије, и мада су друиди у више наврата то и покушали, ватра је горела и наредног дана. Ускршњег јутра, Патрик и његови следбеници кренули су према Тари носећи јеванђеље у рукама. Друиди су учинили све што је било у њиховој магичној моћи да их зауставе и, навлачећи тамне облаке, онемогуће процесију да стигне до врха. Међутим, Патрикова молитва и вера били су јачи. Одагнавши таму, бљештави сунчани зраци обасјали су место догађаја. Врховног друида који је на сав глас хулио бога и није могао да се помири са развојем ситуације, захватио је небески ветар и смрвио о стену, чиме је задат одлучни ударац паганizmu. Ови догађаји, препуни симболике, ипак се нису завршили насилјем. Прелазак Ираца у хришћанство није текло насилним путем, и зато је ирска вероватно једина земља у Европи чије преобраћање није произвело ни једног мученика. На овај свети дан када је врховни краљ дозволио проповедање нове вере широм земље, Патрик је узбрао струк детелине и користећи њене листове, присутнима објаснио хришћанску доктрину Светог Трој-ства. Од тада је, по предању, детелина и постала симбол острва.

Тријумф на Тари био је тек почетак Патрикове мисије. На истом месту је покрстио и Конала (Conall), брата Врховног краља, тако да је то било прво јавно крштење које је остало упамћено као „почетак покрштавања Ирске”. Легенда каже да су због тог Конала благосиљала небеса, јер он је уједно био и родоначелник племићке лозе која је до једанаестог века Ирској подарила много владара и светаца.

На Тари су били и племићи из западне покрајине Конот, те је Патрик одлучио да пође са њима и тамо настави са покрштавањем. Током путовања, чуо је да у оближњем месту друиди још увек имају доста утицаја и да народ обожава идоле. Била су то типична келтска светилишта са великим каменим стубовима око којих су се налазили мањи стубови поређани у круг. Пролазећи поред једног од њих, Патрик је крстом додирнуо највећи стуб, и он је моментално пао и претворио се у прах уништивши читаво паганско светилиште. Наставак пута је био још успешнији, јер је током наредних седам година масовно покрштавао народ, организовао парохије, постављао бискупе и оснивао цркве и манастире. Један од бискупа које је лично рукоположио био је и син његовог бившег господара Милчуа. Око 440. стигао је у покрајину Алстер на северу острва, где му је локални владар допустио да сам одабере место на којем ће саградити цркву. Док је тражио најпогодније место, видео је лане како се одмара на земљи, док је поред њега стајала кошута. Својим пратиоцима, који су били у потрази за храном, није дозволио да их убију, већ је лане узео у наручје и носио све док га није спустио и рекао да ће црква бити изграђена баш на том месту. Касније је ту, у част великог свеца, подигнута велелепна црква Арма. Из Алстера, Патрик се упутио ка југу. Као и обично, пажњу је усмерио на владаре и племиће јер је знао да ако њих преобрати у хришћанство, народ ће врло лако следити пример својих вођа.

Када није покрштавао, време је проводио у молитви. Једно од његових омињених места у која је волео да се повуче и посвети медитацији било је мало острво на језеру Лох Дерг у Донегалу, које је касније постало познато као Чистилиште св. Патрика. Од како се у дванаестом веку прочуло о чудотворним особинама овога места, Лох Дерг је постао једна од најпопуларнијих дестинаци-

ја за ходочаснике из читаве Европе. Чистилиште је постало познато не само као место на којем су душе умрлих чекале на одлазак у рај или пакао, већ и као место на којем су ходочасници могли да добију опроштај за своје грехе. Још једна локација коју је Патрик волео да посећује, биле су планине на западу острва. Будући светац је, обучен у кошуљу од грубе тканине и стеном уместо лежаја, једном приликом на планини провео четрдесет дана у посту и молитви. Наоружан само са крстом у руци, морао је да се супротстави хордама демона који су искушавали његову веру и покушали да га одврате од мисије коју је започео. И мада су демони обигравали око њега у толиком броју да се од њих нису могли видети ни небо ни земља, Патрикова вера је и овога пута била јача. Снагом своје молитве, која се могла чути преко читавог острва, не само да је успео да одагна све демоне, већ их је и натерао да се повуку у најдубње амбисе океана. Легенда такође каже да је светац отерао и све змије са острва. Ова, можда и најпознатија епизода из његовог живота, појављује се у биографијама тек од једанаестог века. Ако се узме у обзир да још од Рајског врта змија представља персонификацију греха и зла, овај веома чести хагиографски мотив борбе свеца и немани, представља ипак само метафоричну борбу хришћанства и паганизма. Чињеница је да на острву никада није ни било змија, што је било познато још у антици, јер је римски писац Гај Јулије Солинус (Gaius Julius Solinus), тај куриозитет забележио у свом делу *De mirabilibus mundi*.

Интересантан је и начин на који су повезани келтски митови и живот једног хришћанског свеца. Једном приликом, након многобројних година које је провео са вилама у Земљи младости и благостања, легендарни митски херој Осин (Oisín) је пожелео да поново обиђе своју родну Ирску. Али када је у незгоди која га је задесила пао са чаробног коња на којем је дојахао у домовину, изгубио је магичне моћи и одједном се од младог, храброг ратника, претворио у старога слепца. Како је његов очај био све већи, одвели су га код чудотворног св. Патрика да му помогне. Светац је дуго тешио Осина али му је и објаснио да чудесна земља више не постоји и да се тамо више никада не може вратити. Чувши то Осин се жестоко противио и рекао да се она налази одмах ту на хоризонту, али је убрзо и сам увидео да је никада неће досећи и да ће се она за њега увек налазити иза хоризонта. Патрик је и

митског хероја покушао да преобрати у хришћанство али у томе није успео. Пошто је био упознат са начелима хришћанске вере, разочарани Осин је рекао да ће радије након смрти, заједно са својим паганским саборцима отићи у пакао, него да вечно борави у рају, који му се и онако није чинио одвише интересантним. И тако је он и даље остао паган. Ова прича могла би ипак да се стави у контекст келтске митологије, пре него у Патриков животопис. Осин представља оличење келтске традиције и херојске прошлости препуне храбрих ратника, богова и богиња, бардова и моћних друида који су управљали духовима и природним силама. Мит о Осину и св. Патрику уједно је и пример две непомириве стране Ирске, али и показатељ историје која је неминовно водила од паганизма ка хришћанству.

Можда би се из Патриковог животописа могло помислити да је читава његова мисија, изузев претходне митолошке епизоде, била само непрекидни низ мирољубивих успеха и тријумфа. Но, било је управо супротно. Ирски светац није имао ни мало лак задатак и врло је често био мета напада непоколебљивих владара, друида и свих оних који нису желели да прихвате хришћанство. Он нам у својим *Исповестима* каже да је, заједно са пратиоцима, чак дванаест пута бивао заробљен, а једном приликом бачен у окове и проглашен мртвим. Али сваки пут га је провиђење спасавао, и он је све до смрти успешно спроводио мисију и надгледао своје дело.

Када је дошло време да напусти овај свет, Патрик је пожеleo да оде на североисток острва где је и започео своју мисију. Забринут за наставак свога дела и са сумњом да можда није довољно учинио, последње дане живота провео је у молитви и нади да ће Ирци пратити пламен који је упалио. И тада, док је изговарао последњу молитву, анђеоски светлост спусти са небеса и рече: „ Не брини се; пламен твој никада се угасити неће”. И на једном, искра светлости која се појавила постаде све јача и јача, док на крају бљештава светлост не обасја све долине и планине Ирске.

***

Након смрти св. Патрика, велики део његовог бурног живота свакако је преточен у легенду. Та легенда је током векова, по узору на Библију и житије других светаца, добијала свој облик,

додавани су јој нови делови, и временом је постала више од легенде. У Патриково доба и непосредно након његове смрти, била је у функцији подстрекача борбе против паганизма, док је у потоњим вековима енглеске окупације представљала неисцрпни извор духовне снаге и молитве која је Ирцима била итекако потребна. Изгубивши донекле бар део своје људске природе, свети Патрик је постао симбол, у чијем оквиру се налазе сви митови и легенде испеване о њему.

Литература:

- Ле Гоф Жак: Настанак чистиштва, Нови Сад, 1992.
 Ливерсаж Тони: Келти у Европи, Београд, 2005.
 Линч Џозеф: Историја средњовековне цркве, Београд, 1999.
 Петоја Ерберто: Митови и легенде средњег века, Београд, 2005.
 Carty James: A Class Book of Irish History, London, 1955.
 Hood A.B.: Saint Patrick. His Writings and Muichu's Li-fe, London 1978.
 MacGearailt Gearoid: Celts and Normans, Dublin, 1969.
 MacNiocail Gearoid: Ireland before the Vikings, Dublin, 1972.
 Moody T.W. and Martin F.X.: The Course of Irish History, Cork, 1967.
 O' Carrain Donncha: Ireland before the Normans, Dublin, 1972.

Интернет Извори:

- <http://www.newadvent.org/cathen/11554a.htm>
<http://www.sacred-texts.com/neu/celt/index.htm>

Summary: In the dawn of Dark Age Christianity was introduced in Ireland, approximately at the same time as in Britain. The Roman Church established its hierarchy, structure and legal system on most Western Europe, but in Ireland, the Church had to struggle to assert itself over the Celtic Church and tradition, monastic rather than diocesan in nature. That pre-Christian elements helped the survival of the Celtic tradition and have had a major influence in organization of early Irish Church. That Church differed in many ways from the Churches in the West: in doctrine, in church government, in the time of celebrating Easter, the form of tonsure, etc. Furthermore,

the early religious history is overlaid with legends in which monks and saints were doing miracles and had divine visions. In the light of that events we had to understand the mission of Saint Patrick as well. Former slave in Ireland, after pope Celestin I gave him permission, he returned to island to become its first apostle who brought many Irish to Christ. His turbulent life, mission, miracles and death, are among the most interesting episodes at all Roman Catholic Church, which influenced the life of many Irish even in present days.

Key words: Christianity, Celts, saints, miracles, Saint Patrick.

Endnotes:

¹ Расправе на овом пољу углавном се воде око тога да ли је језичко јединство и лабаво племенско савезништво остварено током најезде на Европу, довољан разлог да се сви Келти идентификују као јединствена културна група. Ово питање још више добија на тежини ако се у обзир узме да су средњовековни писци појмом *Kelt* називали само континенталне Келте, и да је идентификовано девет засебних језика који подпадају под индо-европску језичку групу, која се назива келтска: хиспано-келтски, галски, лепонтски, ирски, шкотски гејлик, манкски, велшки, бретонски и корнишки.

² Осим крајње нефункционалног огамског писма, система у којем су слова била сачињена од више линија различитих боја и положаја

³ По једним изворима рођен је у близини Дамбертона у Шкотској, а по другима у западном Велсу. Чињеница да се Дамбертон налази далеко на северу не уклапа се са податком да је Патрик био грађанин Рима, тј. да је рођен у романизованој хришћанској породици. Зато се и као могућа места рођења помињу разни локалитети од Шкотске до Велса

⁴ Ранији датум се уклапа са оним што знамо о његовим везама са папом Целестином I и периоду који је провео на европском континенту, док је код каснијег проблематична година рођења али он одговара поузданој чињеници да су неки Патрикови ученици живели до дубоко у шести век. Овај проблем датирања доведе је и до претпоставке да су у Ирској постојала два Патрика: римски мисионар који је дошао око 430. и британски једну генерацију после. У овом тексту држаћемо се вероватније опције, тј. ранијег датума смрти.